

CUM EVALUĂM TEZELE DE DOCTORAT ÎN REPUBLICA MOLDOVA?

DR. GHEORGHE CUCIUREANU,
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ACREDITARE ȘI ATESTARE,
INSTITUTUL DE DEZVOLTARE A SOCIETĂȚII INFORMAȚIONALE

CONFORM PREVEDERILOR REGULAMENTULUI PRIVIND ORGANIZAREA STUDIILOR SUPERIOARE DE DOCTORAT, CICLUL III, APROBAT LA SFÂRȘITUL ANULUI 2014 PRIN HOTĂRÂRE DE GUVERN, PE BAZA SUSȚINERII PUBLICE A TEZEI DE DOCTORAT ȘI A RAPOARTELOR REFERENȚILOR OFICIALI, FIECĂREI TEZE DE DOCTORAT ÎI VA FI ATRIBUIT UNUL DIN URMĂTOARELE CALIFICATIVE: „EXCELENT”, „FOARTE BINE”, „BINE”, „SATISFĂCĂTOR” ȘI „NESATISFĂCĂTOR” [1]. PENTRU A IMPLEMENTA ACEASTĂ PREVEDERE, AVEM NEVOIE DE O METODOLOGIE CLARĂ ȘI ARGUMENTATĂ DE ATRIBUIRE A CALIFICATIVELOR.

Finalitatea studiilor doctorale

Părerile privind rezultatul prioritar al studiilor doctorale s-au schimbat semnificativ în ultimii ani în lume. Chiar dacă gradul științific este conferit în continuare în urma prezentării unei cercetări riguroase, sub formă de teză, drept rezultat principal al studiilor doctorale este recunoscut absolventul de doctorat – o persoană care a dobândit un anumit mod de gândire și competențe respective ca urmare a învățării prin cercetare [2;3]. Astfel, standardele europene în biomedicină și științele medicale stipulează că programul doctoral trebuie să conducă la asigurarea doctoranzilor cu competențe care vor permite acestora să devină un cercetător calificat, adică un savant capabil să efectueze o cercetare independentă, responsabilă, în conformitate cu principiile unor bune practici din cercetare [4].

Deoarece doar o mică parte din deținătorii de grad științific urmează o carieră tradițională în cer-

cetare, devin relevante competențele obținute în procesul de soluționare a problemelor intelectuale și practice ale proiectului de cercetare: creativitatea, calitățile de lider, rigoarea și capacitatea de a face față diferitor tipuri de provocări. Cu toate acestea, teza rămâne dovada unui proiect de cercetare de succes și o reflectare a capacităților de cercetător ale deținătorului gradului. Ea poate avea diferite forme (monografie sau o serie de lucrări), dar trebuie să fie o contribuție originală și, eventual, un stimul al inovării în toate sectoarele societății.

Noul act de reglementare a studiilor doctorale în Republica Moldova stipulează, de asemenea, ca finalitate a studiilor, formarea competențelor profesionale necesare, cognitive și de cercetare în domenii de specialitate, precum și a unor competențe transversale [1]. Ele includ 8 competențe profesionale specifice domeniului și se referă în special la cunoașterea acestuia, capacitatea de soluționare a problemelor, stăpânirea metodelor și tehnicilor de cercetare, abilitățile de documentare, elaborarea și valorificarea lucrărilor științifice, managementul proiectelor, precum și 10 competențe transversale, care se referă prioritar la cunoștințele de management (a resurselor, a carierei, a riscului, a drepturilor de proprietate intelectuală etc.), competențele de comunicare în domeniu, inclusiv în limbi de circulație internațională, abilitățile de relaționare socială, calitățile de conducere, capacitățile de antreprenariat.

Studiul nostru – ca răspuns la necesitatea de evaluare diferențiată

În contextul atribuirii în mod necesar a calificativelor, apar o serie de întrebări privind modalitatea de evaluare și stabilire a competențelor obținute de absolvenții studiilor doctorale. Ce formă trebuie să aibă teza pentru a stabili dacă absolventul are gândire de cercetător? Cum trebuie să decurgă susținerea publică a tezei? Care alte elemente conexe studiilor doctorale trebuie evaluate pentru a avea o imagine completă privind competențele obținute? Cum stabilim faptul că contribuția doctorandului la cunoașterea umană este originală și inovatoare? Ș.a.m.d.

În încercarea de a găsi răspunsuri la aceste întrebări, am analizat situația actuală din Republica Moldova și experiența internațională privind evaluarea tezelor de doctorat, utilizând în principal metodele generale de investigație științifică (observație, analiză comparativă, sinteză, extrapolare, evaluare de expert etc.). În baza acestei analize, ne-am propus să elaborăm un mecanism de evaluare a tezelor pentru atribuirea calificativelor, care ar putea servi ca repere metodologice pentru organizarea procesului de evaluare a finalității studiilor de către școlile doctorale / comisiile de doctorat.

Situația actuală privind evaluarea tezelor în Republica Moldova

Până în 2015, evaluarea tezelor în țara noastră s-a desfășurat în conformitate cu Regulamentul atestării cadrelor științifice și științifico-didactice de înaltă calificare (anexa la Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova) [5] și a actelor normative subsecvente ale Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA). Aceste documente nu au prevăzut diferențierea tezelor de doctorat în funcție de calitatea lor, deși această idee este vehiculată de mai mult timp în cadrul CNAA. În prezent, la evaluarea tezelor sunt admise doar două opțiuni – aprobat și respins. Există însă un instrument de selectare a celor mai bune teze pe domenii – concursul „Teza de doctorat de excelență a anului”, organizat de către CNAA începând cu anul 2010. În cadrul acestuia sunt premiate, pe fiecare din următoarele 3 domenii – științe socio-umane; științe reale și tehnice; științe ale naturii și vieții – câte o teză de doctor habilitat și câte 3 teze de doctor (de gradul I, II și III) [6].

Modalitatea de evaluare aplicată în Republica Moldova are multe trăsături comune cu cele practicate în alte țări, dar și suficiente diferențieri (tab.1)

Tabelul 1
Caracteristici ale diferitor modalități de evaluare a finalității studiilor doctorale

Trăsături comune	Diferențe	Caracteristica diferențelor în Republica Moldova
Teză de doctorat (sau echivalent)	Durata procesului și modul de comunicare a deciziei finale candidatului	Durata poate să ajungă până la un an. Decizia i se comunică candidatului la finalul ședinței de susținere, dar trebuie să fie confirmată de către CNAA
Susținerea tezei (viva)	Natura susținerii (publică sau privată)	Susținere publică
Ceriințe formale pentru originalitate și contribuție la cunoaștere	Numărul examinatorilor. Posibilitatea ca îndrumătorul de doctorat să asiste	5-9 membri ai CȘS + 2-3 referenți Conducătorul de doctorat poate asista
	Aprobare/respingere sau acordarea calificativelor	Aprobare/respingere

Sursa: adaptat după [7] și completat de autor

Susținerea tezei de doctorat în Republica Moldova prevede evaluarea acesteia în cadrul următoarelor etape: catedră/laborator – seminar (două în cazul tezei de doctor habilitat) – CNAA (formarea Consiliului științific specializat de susținere a tezei – CȘS) – CȘS – CNAA (confirmarea deciziei CȘS, în cazul tezelor de doctorat, și conferirea gradului, în cazul tezelor de doctor habilitat). Comisia de atestare a CNAA aprobă conferirea gradului științific doar

dacă există evaluări pozitive a tezei la toate aceste etape. Majoritatea etapelor respective includ evaluarea conform unor fișe care conțin un set de criterii și o grilă de acordare a punctajului: formularul evaluării tezei de către seminarul de profil / comisia de problemă, formularul evaluării de către comisia de experți a CNAA la etapa de formare a CȘS, formularul evaluării de către consultantul CNAA la etapa de formare a CȘS, formularul evaluării de către comisia

de experți a CNAA la etapa de confirmare / conferire a gradului, formularul evaluării de către consultantul CNAA la etapa de de confirmare / conferire a gradului. În plus, pentru tezele selectate la concursul „Teza de doctorat de excelență a anului” există încă două formulare de evaluare: de către Comisia de experți a CNAA și de către Comitetul de concurs [6]. Aceste formulare sunt diferite și evaluează în principal teza de doctorat (unele și corectitudinea actelor, pentru a verifica respectarea reglementărilor).

Însă calitatea evaluărilor și, respectiv, a produsului finit – tezei, nu este, după părerea noastră, pe măsura numărului etapelor și formularelor în vigoare. Fără să facem o analiză detaliată (aceasta putând fi subiectul unui studiu separat), vom menționa totuși: cauzele acestei situații sunt în strânsă legătură cu problemele generale ale sistemului național de cercetare-dezvoltare. Mai relevante în contextul dat ni se par următoarele:

- sistemul actual de cercetare-dezvoltare nu este, în cea mai mare parte, un sistem meritocratic, iar mecanismele reputaționale care stau la baza funcționării unor comunități performante de cercetători nu funcționează în Republica Moldova. Într-un studiu de caz efectuat și prezentat anterior la un seminar cu comisile de experți ale CNAA, am arătat că doar analiza concluziilor și propunerilor dintr-o teză de doctorat a scos la iveală faptul că sunt preluate cuvânt cu cuvânt, din alte surse, fără a se face referință, aproape 2 pagini de concluzii la capitole; 4 din concluziile generale și 3 din recomandările de la final; în concluziile la capitole se face referire la instituții și acte legislative care nu există în Republica Moldova. Și această teză a fost evaluată pozitiv la toate etapele!

- comunitatea științifică mică limitează obiectivitatea evaluării. Nimeni nu dorește să-și asume responsabilitatea de a respinge tezele slabe, deoarece ulterior poate fi evaluat negativ el însuși sau doctorandul său de către conducătorul de doctorat sau alte persoane afectate de decizia sa. Mai mult decât atât, în unele ramuri științifice s-au stabilit grupuri de persoane „înțeleghătoare” propuse pentru a face parte din majoritatea CȘS de susținere a tezelor, fapt ce a determinat CNAA-ul să limiteze numărul maxim anual de participări a persoanelor în calitate de membri ai CȘS sau referenți oficiali ai tezelor de doctorat [8].

- asigurarea limitată cu resurse a sistemului, ceea ce nu permite, pe de o parte, să fie atrase cele mai importante talente în studiile doctorale și ulterior în evaluarea tezelor, iar pe de altă parte, nu asigură independența tuturor evaluatorilor și rezistența lor în fața diferitor tentații pentru a închide ochii la o lucrare slabă.

O precizare importantă este, totuși, necesară: există diferențe semnificative în modul de evaluare și calitatea tezelor pe domenii ale științei în Republica Moldova. Domeniile științifice care au tradiții de cercetare și școli formate pe parcursul a mai multor decenii (ex., fizica, matematica, chimia) păstrează standarde mai înalte de calitate și se raportează în evaluări la cercetările care se efectuează în comunitățile științifice avansate, în timp ce în domeniile cu o creștere rapidă a numărului de persoane cu grad științific în perioada funcționării sistemului național de atestare a cadrelor (ex., drept, economie, pedagogie) decalajul față de nivelul cercetărilor din centrele mondiale de excelență este mai mare, fiind mai frecvente cazurile de abateri grave de la normele de bună conduită în cercetare-dezvoltare.

Este important ca la trecerea la un nou mod de evaluare și la atribuirea calificativelor să încercăm să atenueăm cât mai mult posibil deficiențele menționate, să diminuăm formalismul, precum și să evaluăm integral studiile doctorale și nu doar teza propriu-zisă. Totuși, unele prevederi din noul regulament, cum ar fi includerea conducătorului de doctorat în componența Comisiei de doctorat, împiedică atingerea acestui obiectiv și pot crea conflicte de interese, fapt constatat în unele standarde din domeniu [4].

Elementele majore evaluate la finalizarea studiilor doctorale

În pofida faptului că tot mai mulți deținători de grade științifice se angajează la muncă în afara mediului academic, în lume teza (disertația) rămâne elementul-cheie al doctoratului și dovada performanței și competenței cercetării independente a doctorandului. Acest lucru este posibil atunci când se apreciază obținerea abilităților analitice și sintetice, calităților de conducere, creativitatea și originalitatea, orientarea internațională și integritatea. Principala cerință de calitate pentru orice teză este ca aceasta să genereze noi perspective sau cunoștințe – o inovație în domeniu, o nouă metodă științifică sau o aplicație a unei metode cunoscute într-un domeniu nou [9].

Teza este susținută de obicei în cadrul unei ședințe publice, excepții fiind Marea Britanie (susținere privată) și Australia (fără susținere orală). Se apreciază că în multe țări susținerea publică (*viva*) este un „ritual” și decizia nu poate fi decât pozitivă. Cu toate acestea, procedura este importantă în sine, deoarece demonstrează alte abilități ale doctorandului decât cele din teză: cunoașterea tematicii de cercetare și abilități intelectuale și de comunicare. Evaluarea competențelor prin intermediul tezei și a susținerii orale este validă dacă se îndeplinesc două condiții [7]:

- Contribuția decisivă a doctorandului la obținerea rezultatelor prezentate. Aceasta înseamnă că el trebuie să aibă rolul decisiv în redactarea tezei și să fie suficient implicat în planificarea activităților de cercetare din cadrul tezei (inclusiv la stabilirea tematicii acesteia). Ultima necesitate reiese din faptul că deseori conducătorul științific stabilește designul cercetării reieșind din interesele științifice proprii.

- Implicarea unor examinatori competenți și independenți. Este important de evitat conflictele de interese și de respectat standardele internaționale, inclusiv prin implicarea experților de peste hotare și redactarea tezelor în engleză.

Totuși, o parte din competențele profesionale, interdisciplinare sau din cunoștințele dobândite nu pot fi deduse din teză / susținerea publică. Aceste competențe, obținute din studierea literaturii, participare la cursuri, ateliere și conferințe, prezentări, predare și cercetare, pot fi mai lesne apreciate după modul de valorificare a cercetării. Publicarea lucrărilor științifice constituie cea mai frecventă modalitate de a valorifica rezultatele cercetărilor în domeniu și de a conștientiza publicul cu privire la datele obți-

nute și la interpretarea acestora. Chiar dacă valorificarea științifică a cercetării e cea mai importantă în contextul recunoașterii și acceptării doctorandului în lumea academică, valorificarea cercetării în mediul socio-economic este importantă în societatea modernă, în contextul orientării cercetării științifice spre nevoile societății. În acest context, se consideră drept o idee bună anexarea la sfârșitul tezei a listei cursurilor frecventate, implementărilor, intervențiilor publice și a altor activități, precum și CV-ul doctorandului și lista publicațiilor.

Având în vedere argumentele prezentate mai sus, considerăm că este necesar ca la finalizarea studiilor doctorale, evaluarea să se facă pe 3 compartimente de bază:

- 1) Teza de doctorat;
- 2) Susținerea publică a tezei;
- 3) Valorificarea cercetării doctorale.

Criteriile de evaluare a tezelor de doctorat

Propunem 10 criterii pentru evaluarea finalității studiilor de doctorat, descrierea cărora este dată în tab. 2. Fiecare criteriu poate fi evaluat prioritar în cadrul unuia din cele 3 compartimente majore. Astfel, criteriile 1-6 – la examinarea tezei; 7 – la susținerea publică a tezei; 8-10 – la analiza modului de valorificare a rezultatelor cercetării. Însă evaluarea finală pentru fiecare criteriu ar trebui să țină seama și de calitatea demonstrată în cadrul celorlalte două compartimente. Spre exemplu, evaluarea la criteriul „Cunoașterea domeniului de studiu” se va face, în principal, în urma examinării tezei, dar poate fi influențată, corectată în rezultatul discuțiilor din timpul susținerii publice (răspunsurile la întrebări).

Tabelul 2
Criterii de evaluare a tezelor de doctorat în vederea atribuirii calificativelor

nr.	Criteriul	Descrierea
1.	Importanța și originalitatea lucrării	Importanța, relevanța lucrării. Utilitatea cercetării pentru știință, educație, economie. Deschidere inter- și multidisciplinară. Abordarea și caracterul inovativ / creativ al lucrării. Formularea unor noi teorii, concepții, principii, teze, idei, metodologii, instrumente etc. sau dezvoltarea acestora.
2.	Cunoașterea domeniului de studiu	Încadrarea tezei în contextul cercetărilor din domeniu. Nivelul de analiză a literaturii și organizarea analizei. Gradul de acoperire a literaturii în domeniu. Cunoașterea fundamentelor teoretice (teorii, concepții etc.) din domeniul de studiu și aplicarea lor în lucrare. Corelarea problemelor cercetate cu analiza literaturii.
3.	Metodologia cercetării	Conceptualizarea ideii de cercetare. Scopul lucrării, problemele, întrebările de cercetare. Descrierea bazei empirice, abordărilor, metodelor, tehnicilor, procedurilor etc. Calitatea datelor. Utilizarea abordărilor metodologice, experimentale, statistice etc. Nivelul de stăpânire a metodelor și tehnicilor de cercetare. Înțelegerea limitelor și punctelor slabe ale propriei cercetări.

nr.	Criteriul	Descrierea
4.	Relevanța științifică a rezultatelor	Generarea unor noi cunoștințe, rezultate relevante, valoarea rezultatelor științifice în raport cu nivelul internațional. Discutarea rezultatelor obținute. Rigoarea intelectuală. Coerența argumentelor. Corespunderea concluziilor / recomandărilor rezultatelor obținute. Corelarea rezultatelor cu cadrul teoretic al cercetării. Interpretarea critică a propriilor cercetări. Interdisciplinaritatea rezultatelor.
5.	Redactarea tezei și conținutul tehnic	Logica expunerii, structurarea lucrării. Calitatea scrisului: claritate, concizie, precizie, înțelegere, vocabular, ortografie, coerență, descriere bibliografie conform standardelor. Prezentarea grafică a lucrării, raționalitatea includerii figurilor și tabelor și corespunderea lor te-meii abordate.
6.	Respectarea eticii și deontologiei profesionale	Înțelegerea și aplicarea principiilor și valorilor eticii cercetării științifice: citarea materialelor și a ideilor preluate, onestitatea autorului, veridicitatea datelor utilizate, lecturarea articolelor citate, respectarea altor norme de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare.
7.	Calitatea susținerii publice și a competențelor comunicaționale	Organizarea prezentării: logica prezentării informației, adecvarea materialului prezentat, încadrarea în timp. Modul de prezentare: ritm, voce, limbaj, inclusiv non-verbal, abilități comunicaționale, calitate slide-uri, prezentarea acestora. Discuțiile: înțelegerea materialului, gândire critică, analitică, justificarea alegerii metodologiei și abordărilor, angajament intelectual și capacitatea de a face față întrebărilor etc.
8.	Publicarea în ediții științifice	Articole publicate în reviste incluse în bazele de date ISI sau SCOPUS, în alte reviste de peste hotare, în reviste naționale. Monografii (capitole) publicate peste hotare și în țară; Alte publicații, la alegerea școlii doctorale.
9.	Integrarea în mediul academic	Participări la evenimente: participare / publicare lucrare în culegere la conferințe peste hotare organizate de societățile științifice internaționale sau europene, la alte conferințe de peste hotare; la conferințe din Republica Moldova. Stagii: în centre științifice din UE, SUA, Japonia, alte state, vizite de documentare peste hotare. Participări în proiecte: din cadrul PC7, Orizont-2020; alte proiecte științifice internaționale și naționale. Participare la alte tipuri de evenimente, stagii, proiecte, la alegerea școlii doctorale.
10.	Relevanță economică și socială	Brevete obținute la principalele oficii de brevetare din lume și la AGEPI; alte rezultate aplicative documentate ale cercetării (tehnologii, substanțe, softuri, soiuri, rase etc.); gradul de aplicabilitate sau implementare; participare în activități de antreprenariat economic, tehnologic sau social. Elaborarea unor materiale didactice; consultanță de specialitate pentru diverse instituții publice și/sau private; interviuri acordate unor posturi de radio și/sau TV; articole de popularizare; bloguri de autor sau tematice. Participarea la organizarea și desfășurarea unor evenimente științifice; activități didactice; alte moduri de valorificare a rezultatelor cercetării, la alegerea școlii doctorale.

Sursa: elaborat de autor

Pentru fiecare din cele 10 criterii propunem să fie atribuit unul din următoarele calificative: „Excelent”, „Foarte bine”, „Bine”, „Satisfăcător” și „Nesatisfăcător”. Calificativul general se va obține ca medie a calificativelor pentru fiecare criteriu (pentru o calculare mai ușoară se poate utiliza și transformarea calificativelor în puncte: excelent – 5 puncte; foarte bine – 4; bine – 3; satisfăcător – 2; nesatisfăcător – 1).

Aplicarea criteriilor de evaluare

Elaborarea unor criterii potrivite, conforme cu bunele practici internaționale încă nu asigură calitatea evaluării. Avem exemple multiple nu doar din

domeniul academic, dar și din alte domenii de activitate din Republica Moldova, când aprobarea unor reglementări bune nu conduce la nicio schimbare de situație. Factorul uman, accentuat de dimensiunile reduse ale comunității științifice, poate distorsiona la aplicare ideea de excelență care s-a urmărit prin formularea criteriilor. Cum putem să atenuăm aceasta influență nefastă? Iată câteva din propunerile noastre:

1) Atribuirea calificativelor la fiecare criteriu pe baza unor cerințe clar stipulate. Am elaborat o descriere a cerințelor pentru toate 10 criterii, iar un exemplu este dat în tab. 3.

Tabelul 3

Recomandări de atribuire a calificativelor la criteriul 1. Importanța și originalitatea lucrării

Calificativul				
Nesatisfăcător	Satisfăcător	Bine	Foarte bine	Excelent
Teza nu are nicio importanță pentru domeniul de cercetare și nu aduce nicio contribuție. Problemei de cercetare, scopului și obiectivelor le lipsește creativitatea sau ele nu sunt noi. Se dublează cercetări anterioare. Conceptul / abordarea cercetării sunt necorespunzătoare și/sau ignoră rezultatele anterioare din domeniu.	Teza are o mică relevanță sau importanță pentru domeniul de cercetare și aduce o contribuție mică. Problema de cercetare, scopul și obiectivele sunt limitate în originalitate și creativitate. Conceptul / abordarea cercetării sunt într-o măsură mică corespunzătoare sau inovative.	Teza are o relevanță sau importanță moderată pentru domeniul de cercetare și aduce o contribuție limitată. Problema de cercetare, scopul și obiectivele sunt moderat originale sau creative. Conceptul / abordarea cercetării sunt moderat corespunzătoare sau inovative.	Teza are o relevanță sau importanță apreciabilă pentru domeniul de cercetare și aduce o contribuție semnificativă. Problema de cercetare, scopul și obiectivele sunt originale sau creative. Conceptul / abordarea cercetării sunt corespunzătoare sau inovative.	Teza este extrem de relevantă sau importantă pentru domeniul de cercetare și aduce o contribuție importantă. Problema de cercetare, scopul și obiectivele sunt foarte originale sau creative, cu idei inovative. Este explorată o tematică originală, cu deschidere inter-sau multidisciplinară. Conceptul / abordarea cercetării introduce noi idei sau le dezvoltă pe cele existente.

Sursa: elaborat de autor

2) Acordarea priorității unor criterii (componente ale acestora), care vor putea corecta calificativul general ce se obține ca medie. Astfel, calificativul general al tezei nu va putea fi mai înalt decât cel de la criteriul „Publicarea în ediții științifice”, cu excepția tezelor axate pe cercetarea aplicativă și dezvoltarea experimentală, precum și a celor din cadrul doctoratului profesional.

Evaluarea rezultatelor doctoratului reprezintă și o modalitate de a promova integritatea cercetării. În majoritatea universităților europene sunt aprobate coduri de bune practici în cercetare, conducerea acestora considerând că sunt responsabile pentru formarea unei noi generații de oameni de știință integri, astfel sporind încrederea societății în știință. În acest context, noi propunem ca aprecierea tezei să depindă de calificativul la criteriul „Respectarea eticii și deontologiei profesionale”, astfel încât, în cazul în care se acordă calificativul „nesatisfăcător” la acest criteriu, teza să fie apreciată „nesatisfăcător”, chiar dacă, eventual, media criteriilor totalizează calificativul „bine”.

3) Stabilirea unor corelații între evaluarea diferitor criterii, pentru a evita posibilitatea evaluării unor criterii non-cuantificate în baza unor principii locale. Astfel, propunem ca la criteriile „Metodologia cercetării” și „Relevanța științifică a rezultatelor” să nu poată fi atribuit un calificativ mai jos decât „foarte bine”, dacă doctorandul are articole publicate în fluxul principal al literaturii științifice (criteriul 8).

Totodată, propunem ca, atunci când un criteriu (din cele 10) va fi notat cu calificativul „nesatisfăcă-

tor”, teza să nu poată obține un calificativ mai mare de „bine”, iar dacă este atribuit calificativul „satisfăcător” la unul din criterii – nu se poate obține o apreciere generală a tezei mai mare de „foarte bine”.

4) Cuantificarea, pe cât este posibil, a cerințelor pentru atribuirea calificativelor, în vederea diminuării subiectivismului. Aceasta se referă în special la cerințele pentru atribuirea calificativelor la criteriile 8-10. Spre exemplu, propunem atribuirea unui calificativ de trecere la criteriul „Publicarea în ediții științifice” doar dacă doctorandul a publicat 5 lucrări științifice (inclusiv 3 articole în reviste), din care pentru atribuirea calificativului „excelent” – minim 1 articol în ISI-Thomson; „foarte bine” – minim 1 articol în SCOPUS sau în baze de date internaționale specifice domeniului; „bine” – minim 1 articol în reviste sau culegeri ale conferințelor de peste hotare; „satisfăcător” – minim 3 articole în orice revistă științifică. La numărarea articolelor se va lua în considerare numărul autorilor unui articol, fiind calculată contribuția autorului (1 împărțit la numărul autorilor). În funcție de specificul domeniului, poate fi cerută o contribuție a autorului la articolele publicate de la 0,3 până la 1,0 (în ultimul caz, doctorandul trebuie să fie singurul autor sau să acumuleze din articolele cu mai mulți autori 1,0 contribuții). Cerințe specifice sunt prevăzute pentru doctoranzii din unele specialități umaniste cu specific național (limbă, istorie, arheologie ș.a.) și cei cu teze strict aplicative. Atribuirea calificativelor în baza unor publicații recunoscute internațional este o practică utilizată și în alte țări. Astfel, în România

pentru tezele din domeniul fizicii cerințele sunt mult mai mari decât cele propuse de noi: doar pentru atribuirea calificativului „satisfăcător” se recomandă publicarea „a cel puțin două lucrări din tematica tezei în reviste cotate ISI, una dintre lucrări putând fi înlocuită cu o prezentare a candidatului la o conferință internațională”, cerințele crescând progresiv pentru următoarele 3 calificative superioare, pentru obținerea calificativului „excelent” doctorandul trebuind să fie „autor principal (prim sau corespondent)” pentru unul din articolele ISI și să aibă „cel puțin o prezentare orală pe tema tezei, susținută la o conferință internațională” [10].

5) Stimularea tendințelor pe plan internațional în domeniul cercetării. Una din aceste tendințe este interdisciplinaritatea. În dezvoltarea și acumularea cunoștințelor are loc o schimbare de paradigmă, prin trecerea de la modul 1 - cercetare tradițională, determinată de mediul academic, inițiată de cercetător și bazată pe discipline științifice, la modul 2 – determinată de context, concentrată pe problemă și bazată pe interdisciplinaritate. Abordările interdisciplinare și multidisciplinare sunt atractive în special pentru cercetarea aplicată ce își propune să rezolve diverse probleme importante ale societății. Pregătirea interdisciplinară extinde gândirea doctoranzilor dincolo de tradițiile proprii lor discipline și îi face capabili de a valoriza diferite metode și perspective de cercetare [11]. Se apreciază că competențele interdisciplinare și multidisciplinare oferă doctoranzilor mai multe oportunități de finanțare, de angajare și de colaborare pe viitor. Cadrul existent în Republica Moldova nu este unul favorabil cercetării interdisciplinare: reglementări și cutume care se axează strict pe disciplinele formulate în nomenclator, cu penalizarea abaterilor de la acestea, lipsa infrastructurii adecvate – reviste, cursuri etc., scepticismul sau chiar rezistența mediului academic ș.a. Ca urmare, dacă analizăm structura producției științifice a Republicii Moldova în baza datelor SCOPUS, observăm că numărul lucrărilor multidisciplinare este nesemnificativ (0-3 pe an), în timp ce în țările dezvoltate numărul acestora este în continuă creștere [12]. Având în vedere cele expuse mai sus, noi propunem posibilitatea atribuirii calificativului “Excelent” la criteriile ce se referă la metodologie și relevanța științifică doar atunci când în teză există o abordare și rezultate interdisciplinare sau deschidere spre interdisciplinaritate/multidisciplinaritate.

Toate aceste reguli de aplicare a metodologiei trebuie dublate, pentru a avea succes, de o sancționare

dură a celor care le ignorează și de dezvoltarea unui mecanism de trimitere la expertiză peste hotare a tezelor în domeniile în care nu există o masă critică care să asigure o evaluare obiectivă. În sprijinul acestei idei, ar trebui practicat și redactarea tezelor sau măcar a autoreferatului în limba engleză, un standard stipulat în unele domenii (ex., în științele medicale) la nivel european [4]. Includerea unor experți străini în comisiile de doctorat, practicat pe larg în prezent, are, după părerea noastră, o eficiență limitată, întrucât acestea, aflându-se în calitate de oaspeți invitați de către colegii prieteni și fiind în minoritate, nu vor îndrăzni să aibă o poziție separată. O dovadă este, de altfel, lipsa unor poziții/votări deosebite a acestor specialiști în cadrul susținerilor de teze în Republica Moldova. Totodată, este necesar ca toate actele ce reglementează studiile doctorale să fie corelate cu prevederile metodologiei de atribuire a calificativelor tezelor de doctorat, inclusiv ghidul de redactare a tezei, regulamentul de funcționare a comisiei de doctorat, fișele de evaluare.

Concluzii

Analiza efectuată a demonstrat că în procesul de reconfigurare a studiilor doctorale în Republica Moldova și de trecere la atribuirea calificativelor tezelor de doctorat la susținere ar trebui să ne axăm pe găsirea răspunsurilor la următoarele întrebări: Cum să stimulăm mai mult obținerea competențelor și nu doar a unor rezultate științifice? Cum să inversăm tendința de a acorda prea mare atenție formei prezentării tezelor în detrimentul conținutului studiilor și a calității resursei umane obținute? Cum să eliminăm condițiile în care, uneori, o lucrare redactată impecabil, dar care este rodul unei fraude științifice, poate fi apreciată mai înalt decât o cercetare autentică, originală, interdisciplinară care nu se încadrează în tipare? Ce metode și indicatori noi am putea utiliza ca să diminuăm formalismul procesului, să eliminăm fraudele științifice și să stimulăm creativitatea, gândirea de cercetător și excelența în studiile doctorale?

În acest sens, aplicarea cu bună credință a metodologiei elaborate de autor, de atribuire a calificativelor, oferă o variantă de răspuns la aceste întrebări. În opinia noastră, ea poate să orienteze studiile doctorale din Republica Moldova spre atingerea obiectivelor urmărite de către doctoratul modern – obținerea unor competențe utile pentru dezvoltarea societății bazate pe cunoaștere în urma procesului de învățare prin cercetare.

REFERINȚE

1. Guvernul Republicii Moldova. *Hotărârea nr. 1007 din 10.12.2014 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea studiilor superioare de doctorat, ciclul III*. În: Monitorul Oficial nr. 386-396 din 26.12.2014, art. 175.

2. WALKER, G.E., GOLDE, C.M, JONES, L., BU-ESCHEL, A.C., HUTCHINGS, P. *The Formation of Scholars: Rethinking Doctoral Education for the Twenty-First Century*, 2008 - http://www.europhd.eu/html/_onda02/07/PDF/21th_lab_didactic/formation_of_scholars.pdf (accesat - 25.01.2015).

3. BOURKE, S., HOLBROOK, A. *Examining PhD and Research Masters Theses*, 2013 - <http://www.reading.ac.uk/web/FILES/graduateschool/pgrexaminersgoodpracticeguide.pdf> (accesat - 25.01.2015).

4. ORPHEUS/AMSE/WFME. *Standards for PhD Education in Biomedicine and Health Sciences in Europe*, 2012 - <http://www.orpheus-med.org/images/stories/documents/Standards-2012-01.pdf> (accesat - 20.01.2015).

5. *Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259-XV din 15.07.2004*. În: Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 125-129/663 din 30.07.2004.

6. CNAA. Regulamentului de organizare și desfășurare a Concursului Național „Teza de doctorat de excelență a anului”. Hotărârea nr. AT-6/9 din 20.11.2014. Disponibil: http://www.cnaa.md/normative-acts/normative-acts-cnaa/normative-acts-cnaa-attestation/contest_thesis/.

7. CLARKE, G., LUNT, I. *The concept of 'originality' in the Ph.D.: how is it interpreted by examiners?* In: *Assessment & Evaluation in Higher Education*, Volume 39, Issue 7, 2014 pag. 803-820.

8. CNAA. Regulamentul cu privire la funcționarea consiliilor științifice specializate și conferirea gradeilor științifice și titlurilor științifice și științifico-didactice în Republica Moldova. Disponibil - <http://www.cnaa.md/normative-acts/normative-acts-cnaa/normative-acts-cnaa-attestation/regulation/>.

9. European University Association. *Doctoral Programmes for the European Knowledge Society*. Final Report, October 2005

http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Doctoral_Programmes_Project_Report.1129278878120.pdf (accesat - 18.01.2015).

10. Criterii recomandate de Comisia de Fizică a CNATDCU pentru atribuirea calificativelor tezelor de doctorat - <http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2012/05/Fizica2.pdf> (accesat - 19.01.2015).

11. CUCIUREANU, G. Programele interdisciplinare de doctorat: avantaje și provocări. Disponibil: <https://cuciureanu.wordpress.com/2013/03/04/programele-interdisciplinare-de-doctorat-avantaje-si-provocari/>.

12. The SCImago Journal & Country Rank - <http://www.scimagojr.com/countryrank.php> (accesat - 26.01.2015).

REZUMAT

Cum evaluăm tezele de doctorat în Republica Moldova? În contextul aprobării în Republica Moldova a deciziei de atribuire a calificativelor pentru tezele de doctorat, se analizează practica internațională și situația locală privind evaluarea tezelor. Sunt stabilite provocările pentru procesul de evaluare a tezelor la nivel național și se propune o metodologie de atribuire a calificativelor tezelor de doctorat care să răspundă acestor provocări.

ABSTRACT

How to Evaluate Doctoral Theses in the Republic of Moldova? In the context of approval in the Republic of Moldova of the decision to attribute the qualifications for doctoral theses, is analyzed the international practice and local situation regarding the evaluation of theses. Challenges for the evaluation of theses at the national level are set and is proposed a methodology for attributing qualifications to doctoral theses to meet these challenges.

РЕФЕРАТ

Как оценивать докторские диссертации в Республике Молдова? В контексте утверждения в Республике Молдова решения о присвоении оценок докторским диссертациям, в работе анализируется международная практика и внутренняя ситуация в Молдове по оценке диссертаций. Выявлены проблемы в процессе оценки диссертаций на национальном уровне и предложена методология присвоения оценок диссертациям.